תורה אור

מפשרניא תניא *ספר תורה תפילין ומזוזות שכתבן [א] צדוקי, כותי, עובד כוכבים, עבד, אשה, וקטן, מומר, פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה, כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה ובישראל א"צ לברך דשלח *רב חייא בריה דרב הונא משמיה דר' יוחנן *על תפילין של יד אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין על תפילין של [ב] ראש אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין ואילו לעשות תפילין לא מברך. אלא לאו היינו טעמא כל מצוה דעשייתה גמר מצוה כגון מילה אע"ג דכשירה בעובד כוכבים בישראל צריך לברך וכל מצוה דעשייתה לאו גמר מצוה כגון תפילין אע"ג דפסולות בעובד כוכבים בישראל אינו צריך לברך ובציצית בהא קמיפלגי מר *סבר חובת טלית הוא ומר סבר חובת גברא הוא. א"ל רב מרדכי לרב אשי אתון הכי מתניתו לה אנן הכי מתנינן לה א"ר יהודה אמר רב מנין לציצית בעובד כוכבים *שכשירה שנאמר דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית יעשו להם אחרים/ *אמר רב יהודה אמר רב העושאן מן הקוצים ומן הנימין ומן הגרדין פסולה, מן הסיסין כשירה כי אמריתה קמיה דשמואל אמר אף מן הסיסין פסולה בעינן טוייה לשמה, כתנאי *ציפן זהב או שטלה עליהן עור בהמה טמאה פסולות, עור בהמה טהורה כשרות ואע"פ שלא עיבדן לשמן, רבן שמעון בן גמליאל אומר אף עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדן לשמן אמר ליה אביי לרב שמואל בר רב יהודה הא תכלתא היכי צבעיתו לה? אמר ליה מייתינן דם [ג] חלזון וסמנין ורמינן להו ביורה [ומרתחינן ליה] ושקלינא פורתא בביעתא וטעמינן להו באודרא ושדינן ליה להוא [ד] ביעתא וקלינן ליה לאודרא, שמע מינה תלת: שמע מינה טעימה פסולה, ושמע מינה דבעינן צביעה לשמה, ושמע מינה [ה] טעימה פסלה, היינו טעימה פסולה היינו צביעה לשמה? אמר רב אשי מה טעם קאמר מה טעם טעימה פסולה משום דבעינן צביעה לשמה, כתנאי *טעימה פסולה משום שנאמר *כליל תכלת דברי ר' חנינא בן גמליאל, רבי יוחנן בן דהבאי אומר אפילו מראה שני שבה כשר משום שנאמר ושני תולעת ת"ר תכלת אין לה בדיקה ואין נקחת אלא מן המומחה תפילין יש להם בדיקה ואין ניקחין אלא מן המומחה ספרים ומזוזות יש להן בדיקה *וניקחין מכל אדם ותכלת אין לה בדיקה והא רב יצחק בריה דרב יהודה בדיק ליה (סי' בגשם) מייתי *מגביא גילא [ו] ומיא דשבלילתא ומימי רגלים

בן

במדבר טו

שמות כח

מפשרניא . שם מקום : ו] לדוקי עובד כוכבים. להכי נקט דסתמיה בקי בכתיבה (א) : תפילין עשייתן לא זו היא גמר מצותם עד שיקשרם : בהא פליגי. רב נחמן ורב חסדא איפכא דרב רב חסדא סבר טלית חובת טלית היא לכך עשייתן היא גמר מצותן ורב נחמן סבר חובת גברא היא ועטיפתה זהו מצותה : הכי פסיקנא לה. נהא דאמר רב יהודה אמר רב לעיל משום הכי קשיא להו לעיל דרב אדרב : העושה ציציות מן הקוצים. הקוצים הוא הוצין [ז] הגדלין בכל היריעה שקורין פרוקי"ש וקולפין אותם מן הבגד. ל"א להכי קרי להו [ג] הוצין שיוצאין מן הבגד [ג] כהוצין : נימין. הוא אותן שיוצאין מן הבגד בתפירה : גרדין. פריג"ש : פסולה. כל זמן שמחוברין לבגד דבעינן עשייה לשמה ח] : ציפן זהב. לתפילין : פסולות ט]. בתים (דתיק) של עור בעינן דאפילו קשירתן אינן אלא י] ברצועות בעינן כדאמרינן בהקומץ : או שטלה עליהן. שעשה בתים של עור בהמה טמאה פסולות כדאמרינן בפרק שמונה שרצים (שבת דף קח.) למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך : וסממנים. [ד] דרך הצובעים לערות בגדים בגריף שקורין ביילא"ה : וטעמי' ליה באודרא. אודרא=מוך ולובעין אותה בתוך אותה קליפה לידע אם תכלת יפה : טעמא מינה. מדקלינן יא] לאודרא בעינן לביעה לשם ציצית : [ס] וטעם מינה. מדשדינן ביעתא לברא ולא שדינן ליה ביורה : [ו] טעימה פסולה. אם עירה לבע נסיון ביורה פוסל את כל היורה : משום שנאמר כליל תכלת. כל תכלת בעינן [ז] (כליל) שיהא כל עיקר מראה החלזון כלומר שלא יהא דבר אחר נצבע בה מתחילתה : אפילו מראה שני שבה. שכבר נצבע בה נמר אחר וזה השני כשר : ושני תולעת. משמע שני דאפילו מראה שני של זהורית קרוי תולעת וה"ה לתכלת דכתיב נמי בההוא קרא : אין לה בדיקה. קס"ד אין אדם יכול לבודקו אם תכלת הוא אם קלא אילן הוא : ואינה נקחת אלא מן המומחה. דהואיל ואין לה בדיקה אין לוקחין אותה אלא מן המומחה שיודע שקלא אילן אסור : תפילין יש להן בדיקה. אדם יכול לבודקן אם דקדק בהן בחסרות ויתרות אם לאו ואעפ"כ אין נקחין אלא מן המומחה היודע שצריכין עיבוד לשמה : ונקחין מכל אדם. דליכא בהן עיבוד לשמן : מגביא גילא. בייסא ובלשון לרפת אנוס : מיא דשבלילתא. מים היוצאין מן החלזון שקורין פנגרי"א :

בן

ואילו לעשות תפילין לא מברך. וזהו היה [שלא לברך לעשות תפילין] שהלא כל מנייני ברכות ופ' הרואה ירושלמי מצריך לברך אעשיית לולב סוכה ותפילין וכברוך הביאו בערך לן ג' וחולק על הש"ס שלנו ובתוספתא דברכות (פ"ו) תני העושה ציצית לעצמו מברך שהחיינו יב] ובפ' הרואה (ברכות דף נד.) נמי אמר והכלים חדשים מברך שהחיינו וכ"כ רב שרירא גאון : **הקוצים** ס'. פירש בקונטרס משום תעשה ולא מן העשוי ולי נראה דמה דעביד אחר כך היינו העשייה דאמר רב נופיה תולן ואחר כך פסק דאמי הוצין שלהן כשר דהו היא עשייתן וכן פרק קמא דסוכה (דף יא.) גבי הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת דקילנתן זו היא עשייתן אלא טעמא משום דבעינן תלייה לשמה והא דתנן פרק קמא דסוכה (דף ט.) סוכה הישנה בית הלל מכשירין ופריך בגמ' ובית הלל לית להו דרב יהודה אמר רב העושה מן הקוצים וכו' כי אמריתה קמיה דשמואל אמר אף מן הסיסין פסולה אלמא בעינן טוייה לשמה הכא נמי בעינן עשייה לשמה לפי אותה גירסא [ח] אדשמואל פריך ולא מרב ומרב נמי מצי למפרך : **כתנאי** ציפן זהב. תימה דילמא ציצית שאני דפ"ק דסוכה (דף ט.) דריש גדילים תעשה לך לשם חובך ואי משום דכתיב לך לאות הא דרשינן ליה לעיל (דף לז:) לך לאות ולא לאחרים והתם גבי סוכה פריך כי הא גוונא מחג הסוכות תעשה לך [ומשני] דאיצטריך למעוטי גזולה ולא דרשי מיניה לשם חובך ואי משום דתפילין איתקוש למזוזה וספר תורה יליף (לעיל דף לד.) כתיבה כתיבה מגט הא בגט גופיה לא בעינן עשייה לשמו : **עד** שיעבדן לשמן. אומר ר"ת והלכתא כרשב"ג דאע"ג דהלכתא כרב באיסורי דסוגיין דהגיזקין (גיטין דף מה:) דגוילין שלו לא עיבדתים לשמן כוותיה אזלא והא דפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מח:) דאיפליגו אביי ורבא בהזמנה אי מילתא היא אי לא ומייתי הני תנאי ופי' בקונטרס ורבא כרבנן דלא בעו עיבוד יג] הזמנה לאו מילתא היא מיהו ר"ת ור"ח פירשו דרבא כרשב"ג דכיון דבעי עיבוד לשמו א"כ הזמנה לאו מילתא היא דאי מילתא היא אפשר בזימון הטור ובתיקונים קטנים סגי לשוייה לשמה והא דבעא אביי מרב שמואל בר' יהודה בסמוך היכי צבעיתו ליה ואהדר כרשב"ג לא קיבלה מיניה וי"מ דההיא דהגיזקין אפילו כרבנן דלא פליגי אלא בעור תפילין דהשמים מצוה וליתא דהא איכא שי"ן של תפילין ועיקר קדושה יש בה כדמוכח פ' במה מדליקין (שבת דף כח:) ופ' במה אשה (שם דף סב.)*): **וסממנים**. דבר תימה הוא היאך מערב שום דבר בהדי תכלת ושמא עם הסממנין נקרא תכלת ובקונטרס פי' לערות בהן כדרך הצובעין שעורין אותו בגריף : **מה** טעם טעימה פסולה. ואפילו לשם ציצית מ"מ לשם נסיון נמי עבידא והוי כמנחה שקמלה לשמה ושלא לשמה והשתא הדר קאמר תרי ניהו : **משום** שנאמר כליל תכלת. פי' בקונטרס שלא יהא דבר אחר נצבע בה מתחילה ואפילו נמר והוא [ט] שקרוי מראה שני שבה משמע דאם נצבע בה שני פעמים זה אחר זה פסול אפילו לשמו ולעיל משמע דלא פסלי' אלא [י] טעימה משום דהויא שלא לשמה ומשמע דלא מייתי תנאי אלא מטעמה פסלה אבל לכ"ע [כ] הטעימה כדלעיל א"כ לא אתיא כחד תנא מילתא דהקונטרס לכך נ"ל דאפילו מאה פעמים לשמו יד] משמע דכשר דהאי כליל תכלת קרינן ביה אבל כשטעם הרי יש נבע שאינו ראוי לתכלת ולכך קרוי מראה שני ולא"ג דהאי קרא בבגדי כהונה כתיב ילפינן תכלת מבגדי כהונה ופ' בא לו (יומא דף עב.) דריש ליה לדרשה אחרינא : **ואין** ניקחת אלא מן המומחה. פי' ריצב"א שמא הוא נבעס ואינו בקי אבל אם נמלא בשוק רוב מצויין אצל תכלת מומחין הן ולכך מכשירין המוצא תכלת פ' המוצא תפילין (עירובין צז.) וכה"ג אמר בחולין גבי שחיטה טו] (דף יב.) : **תפילין** יש להן בדיקה. פי' בקונט' בחסירות ויתרות ואפי' הכי אין נקחין אלא מן המומחה [נ] לעבדן לשמן אבל ספרים ומזוזות לא בעי עיבוד לשמן וכן פי' ה"ר משה בר מיימון דמזוזה לא בעיא לשמה ולא פירש מנא ליה ושמא מהכא וקשה דפ' הגיזקין (גיטין דף נד:) משמע דספר

תורה

*) [וע"ע תוס' סנהדרין מח: ד"ה לא"ס ותוס' גיטין מה: ד"ה עד]

גיטין מה: ע"ש

[לעיל מ.]

[ברכות ס:]

[לעיל מא.]

סוכה ט.

סנהדרין מח: גיטין מה.

עין משפט
נר מצוה

נב א מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה יג טוש"ע א"ח סימן לט סעיף א וטוש"ע י"ד סי' רפא סעיף א :

נג ב מיי' שם פ"ד הל' ד טוש"ע א"ח סימן כה סעיף ה :

[ועי' סימנ' תוס' סוכה מו. מד"ה כשהוא וכו' כתב רב שרירא וכו' אמנם לפי גרסתא שהיה לפני המהרש"א דהכא ע"ש אמר שפיר]

נד ג מיי' פי"א מהל' ברכות הלכה ח :

נה ד מיי' פ"א מהלכות ציצית הלכה יא סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' יא סעיף ה :

נו ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף א :

נז ו מיי' פ"ג מהל' תפילין הלכה טו טוש"ע א"ח סימן לג סעיף מח :

נח ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף לו :

נט ח מיי' פ"ב מהלכות ציצית הל' ג ג סמג עשין כו :

ס י מיי' וסמג שם :

סא כ מיי' שם הל' ד :

סב ל מיי' שם פ"ב הלכה י טוש"ע א"ח סימן לב סעיף ח :

סג מ מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה יא והל' יג סמג עשין כב :

סד נ מיי' פ"ב מהלכות ציצית הלכה ה :

◆

שיטה מקובצת

א] מין מסור שבר כוכבים : ג]ראש . והיינו כשאין לו אלא אחת או שסח בין תפילה לתפילה הרא"ש : ג] חלזון וסממנין ורמינן להו ביורה ומרתחינן להו : ד]להודא. רביעתא : ה] מיא דשבלילתא : ו] מין עובד כוכבים כוסר להכי נקט כוסר : ז]התלויין . בסוף : ח] לשמה . והאי תלוי תעוסד בה : מן הסיסין למעיל : כשירה דוויכא תליה לשמה : כיתנאי אי בעינן טויה לשמה : ט] פסולות . תבתים דבתים של עור . והיבות בתים והיק נמחק : י] ברצועות בעינן : יא]לאודרא. שלא יעשנו מסנה ציצית : טעימה פסולה . אותו צמר שצובעין לשם נסיון פסולה לציצית : יב] שהחיינו . ורב שרירא גאון כתב דלא סמכינן עלה ואין מברכין שהחיינו רק מדבר הבא מזמן לזמן : יג] עבוד . לשמה דהוסנה : יד] לשמו כשר . תיבת משמע נמחק : טו] שחיטה . א"נ (לא) שאני בין הלוקח לכתחלה להיכא דמצאן דכיון שבא ליקח אל יקח אלא מן המומחות אבל להפסיד מציאתו הוי כמו בדיעבד שלא יפסיד מציאתו . מהר"ש :

◆

רבינו גרשום

בציצית בהא פליגי. רב אדא בר אהבה דקא מברך לעשות ציצית סבר חובת טלית היא ולאו חובת גברא ועשיית ציצית זו היא גמר מצות. ורב חסדא סבר ציצית אינה צריכה ברכה דחובת גברא היא . ועשייתה לאו גמר מצוה עד דמעטפו להו עשאה. לציצית מן הקוצין מאותן הוצין שיוצאין מן הבגד האורג וקוצצין אותו להשוותו : מן הנימין. א) מן נימין היוצאין שסוא : מן הגרדין . שקורין פרש : פסולין . שכל אלו לא נעשו לשמן : מן הסיסין כשירה . עדיין לא היה לשום צורך דבר והוצאה תחילה לשמה : ציפן זהב . לתפילין : פורתא בביעתא . בקליפה של ביצה : אודרא . צמר רך : ש"מ טעימה פסול מדקלינן לאודרא : ופורתא שעמינן ביורה ש"מ טעמה פסלה משום שנאמר כליל תכלת . כלומר כל הצמר שביורה בעינן שיהא לשם תכלת : אפילו מראה שניה שנצבעין פעם שניה מן התכלת כשר משום תכלת שני' תכלת והרגמן ותולעת שני . קרי ביה שני. וקא משמע האי שני (קאי)אמי אתכלי דמכשר אפילו מראה שניה : תכלת אין לה בדיקה קא משמע השתא דאינה צריכה בדיקה : ואין ניקחין אלא מן המומחות. שיודע שקלא אילן אסורה תפילין יש להן בדיקה בחסרות ויתרות או אם עשוין כהלכתן : ואין ניקחין אלא מן המומחה שעשאם לשמן : מגביא גילא. מין צבע וקשולקר בלע"ז : שבלילתא. חלזון . ומי רגלים של קטן שעבר עליו ארבעים יום :

א) אולי צ"ל מן הנימין שיוצאין מהתפירה וכמו שפרש"י .

הגהות צ"ק (א) פסמה פסלה : [ב] נ"א [illegible]

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה לדוקי וכו' בכתיבה [illegible]

גליון הש"ס גמ' תפילין יש להם בדיקה. גי' סריך ספרים יש להם בדיקה ואין נקחין אלא מן המומחה תפילין ומזוזות יש להם בדיקה ונקחין מכל אדם. ועיין ברמב"ן במלחמות פ"ק דשבת.